

DE PERFECTE STORM

Hoe de economische crisis de wereld
overviel en vooral: hoe we eruit geraken

Gert Peersman & Koen Schoors

Universiteit Gent

Onze economie is de jongste jaren als een lappenpop door elkaar geschud. Eerst raasde de **bankencrisis** als een orkaan over de hele wereld. Kort daarop donderde de **eurocrisis** vanuit het Zuiden van Europa als een vloedgolf over het hele continent. Tot overmaat van ramp staat er nu een **vergrinzingscrisis** voor de deur waar we niet op voorbereid zijn. Samen vormen deze drie crisissen de perfecte storm.

Hoe is het zover kunnen komen? Welke fouten zijn er gemaakt en door wie? Zullen we werkelijk welvaart moeten inleveren? **Wat is de beste manier om dit aan te pakken?** Hoe moet de Belgische en Europese economische structuur er binnen 20 jaar uitzien? Dit zijn de vragen die dit boek behandelt.

De analyse is glashelder, maar soms somber. Toch valt er hier en daar iets te lachen. En er is licht aan het eind van de tunnel. De auteurs zijn **constructief** en reiken vernieuwende oplossingen aan om uit de economische ellende te geraken. Dit zal niet zonder slag of stoot gaan. We zullen het zelf moeten doen, en liefst zo snel mogelijk, nu we er nog de kracht voor hebben.

Gert Peersman (*1973) is professor economie aan de Universiteit Gent. Hij doceerde eveneens aan de KU Leuven, de Ludwig Maximilian University München en de Universiteit van Tilburg. Voor zijn wetenschappelijk werk behaalde hij verschillende prestigieuze internationale prijzen. De afgelopen jaren was hij adviseur van de Europese Centrale Bank, de Bank voor Internationale Betalingen, de Bank of England en de Nationale Bank van België.

Koen Schoors (*1968) is professor economie aan de Universiteit Gent. Hij doceerde eveneens aan de KU Leuven, de Vlerick Leuven Gent Management School en de Higher School of Economics in Moskou. Zijn wetenschappelijk werk concentreert zich onder meer op de bankensector. De afgelopen jaren werd hij in dat verband gehoord voor de Fortis-experten-commissie en de Deda-commissie van het Vlaams Parlement. Hij is tevens adviseur voor de Bank of England en voorzitter van Gigant.

9 789089 313195

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

WE PUBLISH
WWW.BORGERHOFF-LAMBERIGTS.BE

GERT PEERSMAN / KOEN SCHOORS

DE PERFECTE STORM

Gert Peersman
Koen Schoors

DE
PERFECTE
STORM

Hoe
de economische
crisis de wereld
overviel en
vooral: hoe
we eruit
geraken

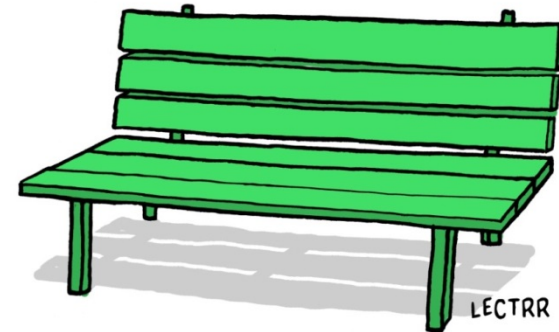
BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

De Perfecte Storm

- Samenloop van drie crisissen die economische landschap grondig door elkaar (zullen) schudden
  - **Bankenorkaan**
  - Eurovloedgolf
  - Alsmar stijgende Noordzeespiegel door de vergrijzing
- Hoe moet dit aangepakt worden en wat zullen de gevolgen zijn?

LAATSTE BELGISCHE BANK
ZONDER STAATSHULP

De Perfecte Storm

- Samenloop van drie crisissen die economische landschap grondig door elkaar (zullen) schudden
  - Bankenorkaan
  - **Eurovloedgolf**
  - Alsmar stijgende Noordzeespiegel door de vergrijzing
- Hoe moet dit aangepakt worden en wat zullen de gevolgen zijn?

De Perfecte Storm

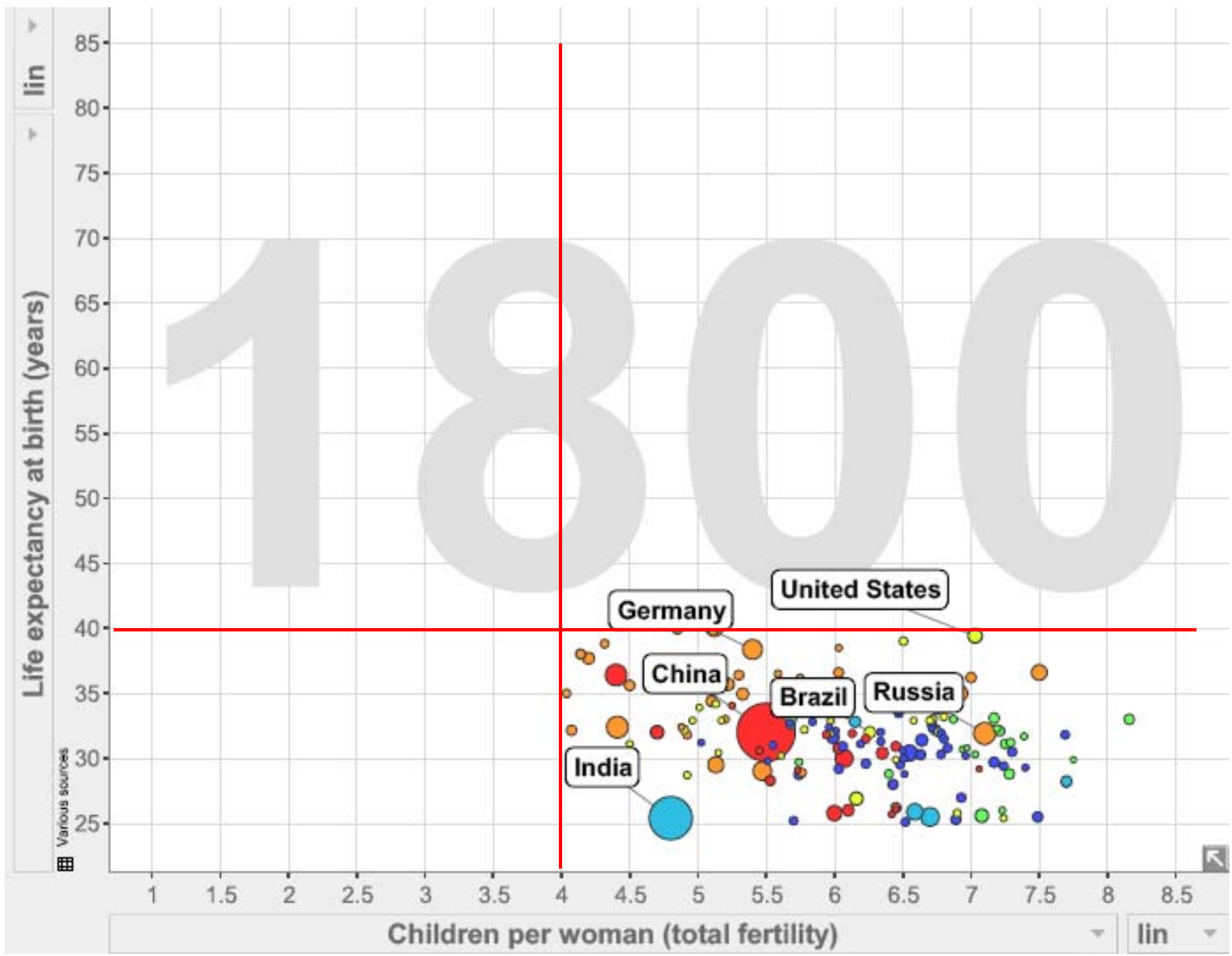
- Samenloop van drie crisissen die economische landschap grondig door elkaar (zullen) schudden
  - Bankenorkaan
  - **Eurovloedgolf**
  - Alsmear stijgende Noordzeespiegel door de vergrijzing
- Hoe moet dit aangepakt worden en wat zullen de gevolgen zijn?

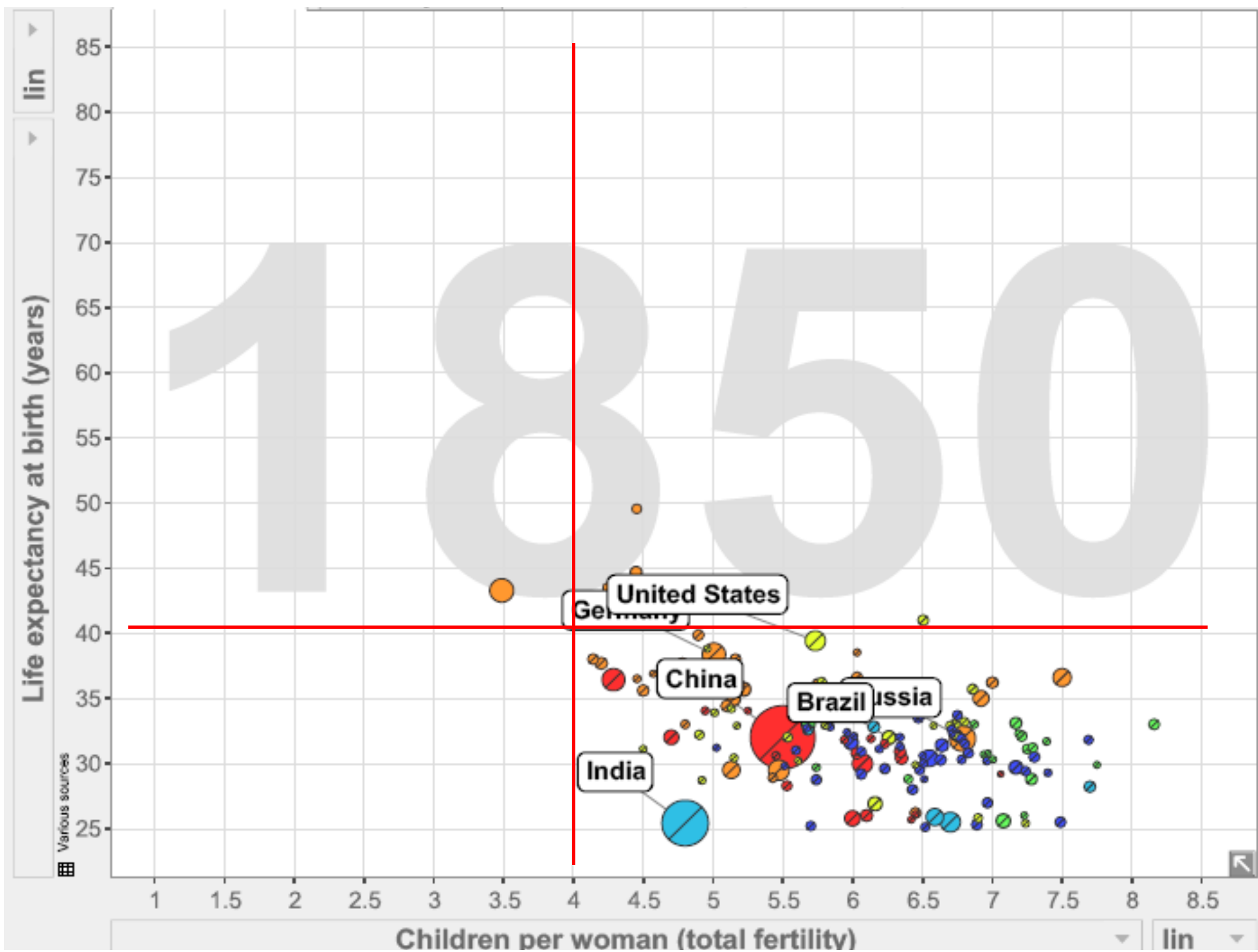

Stijgende Noordzeespiegel door de vergrijzing

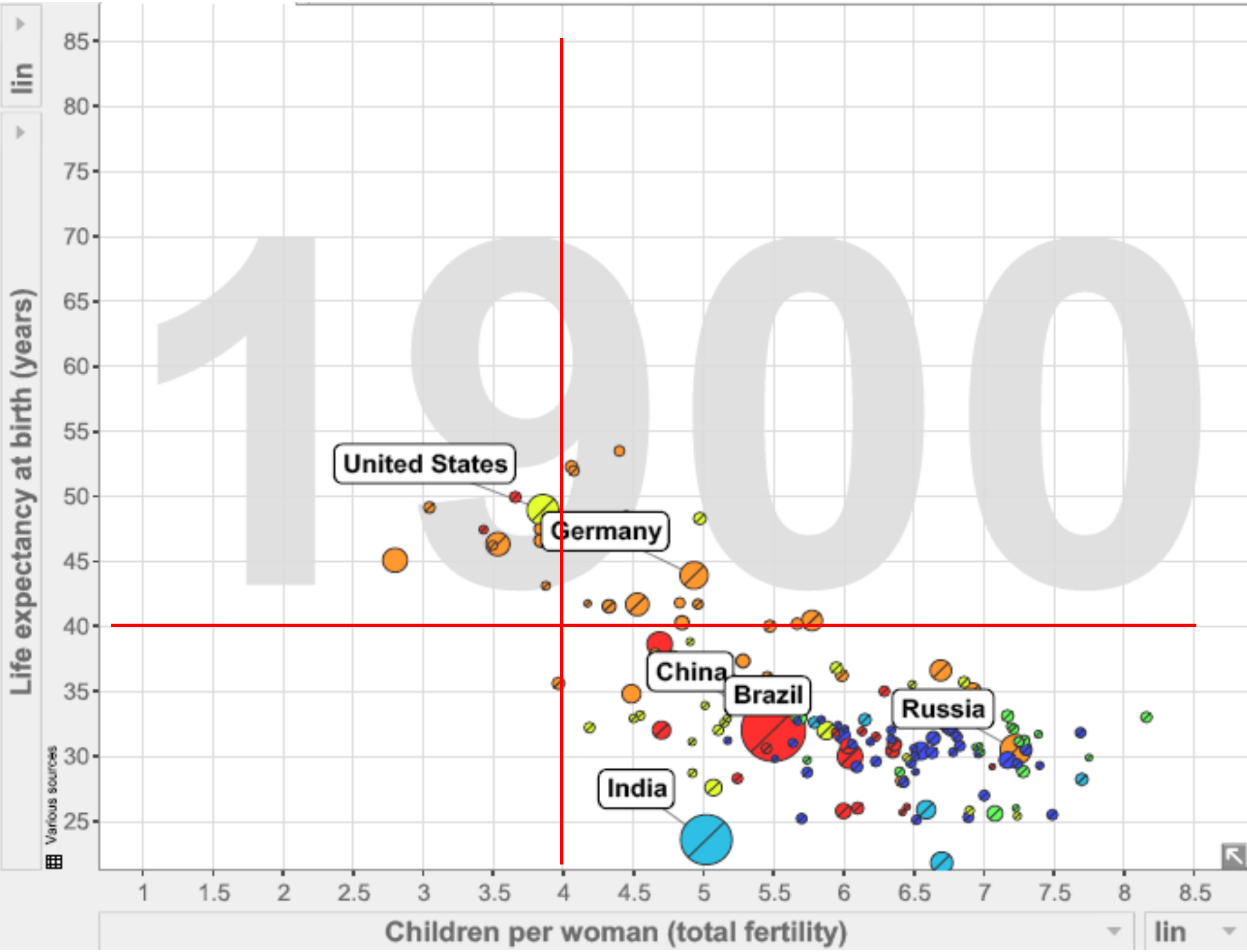

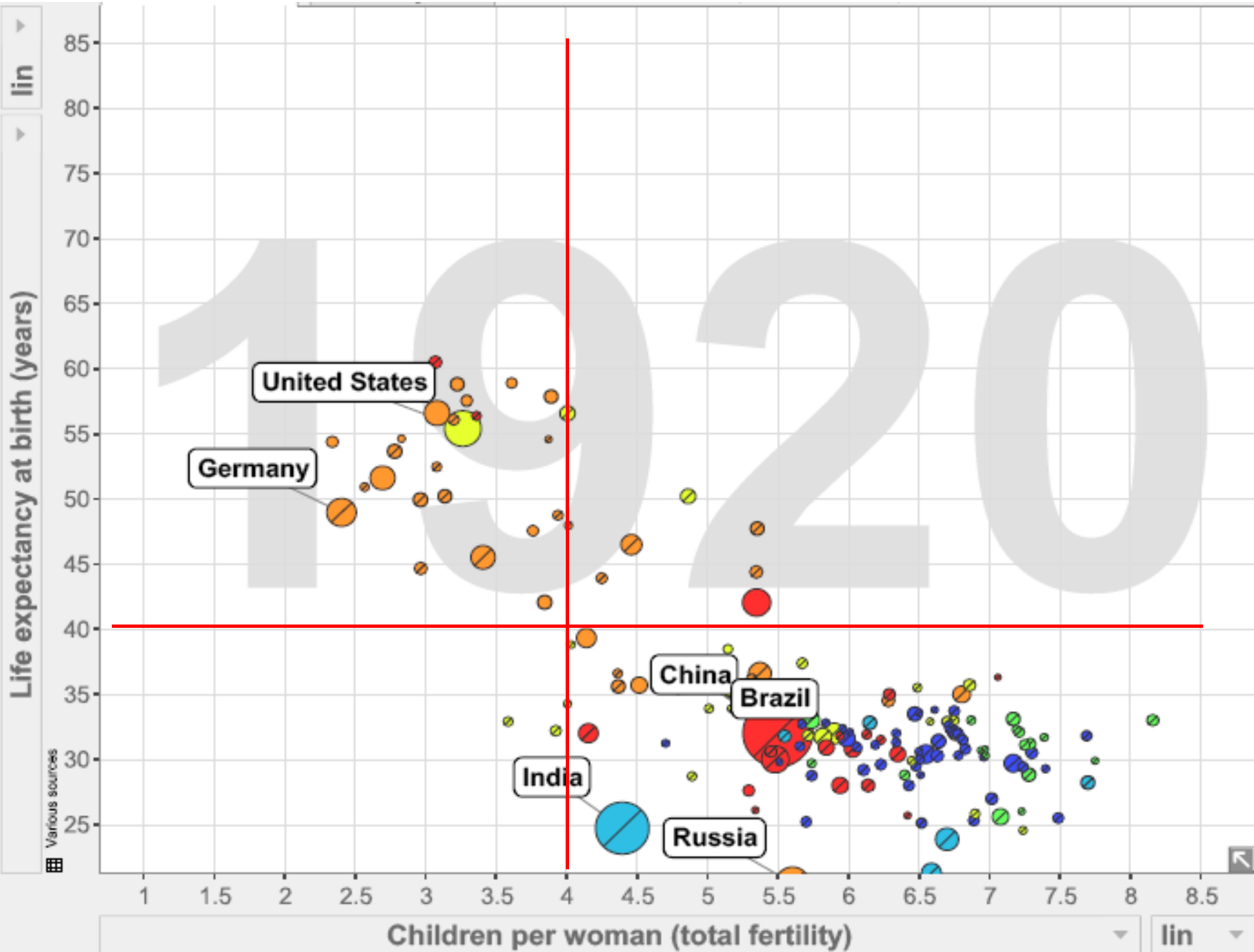

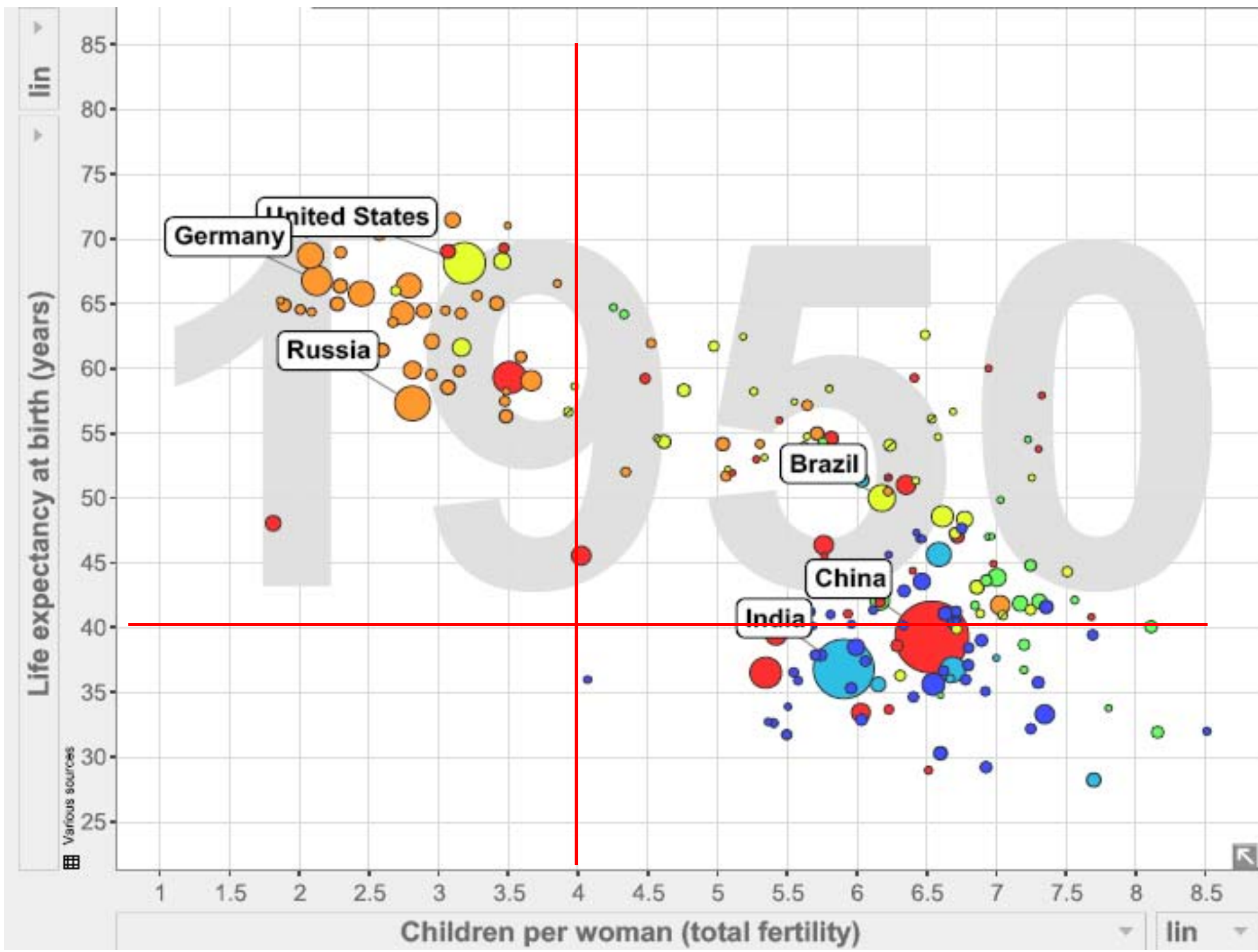

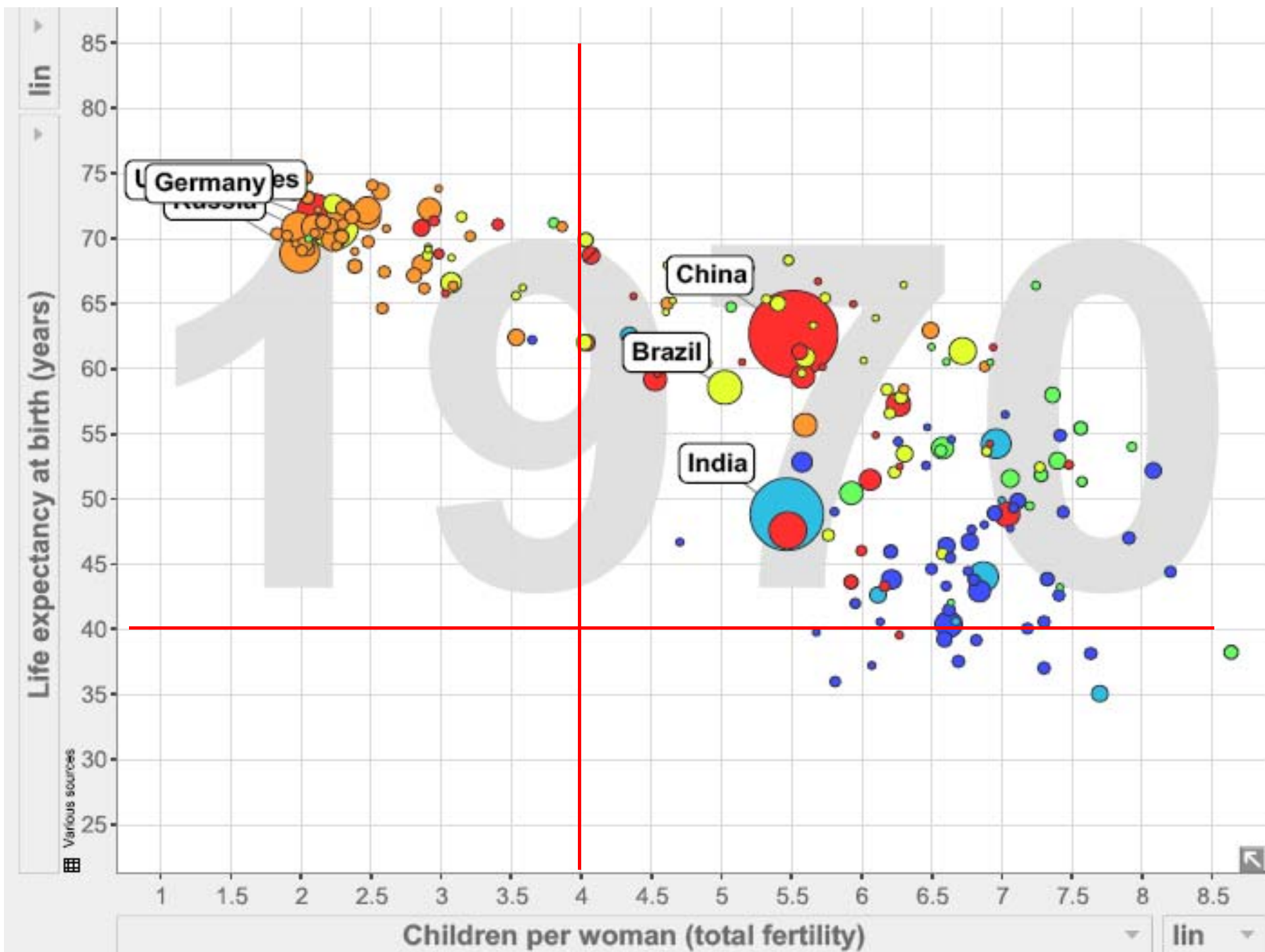

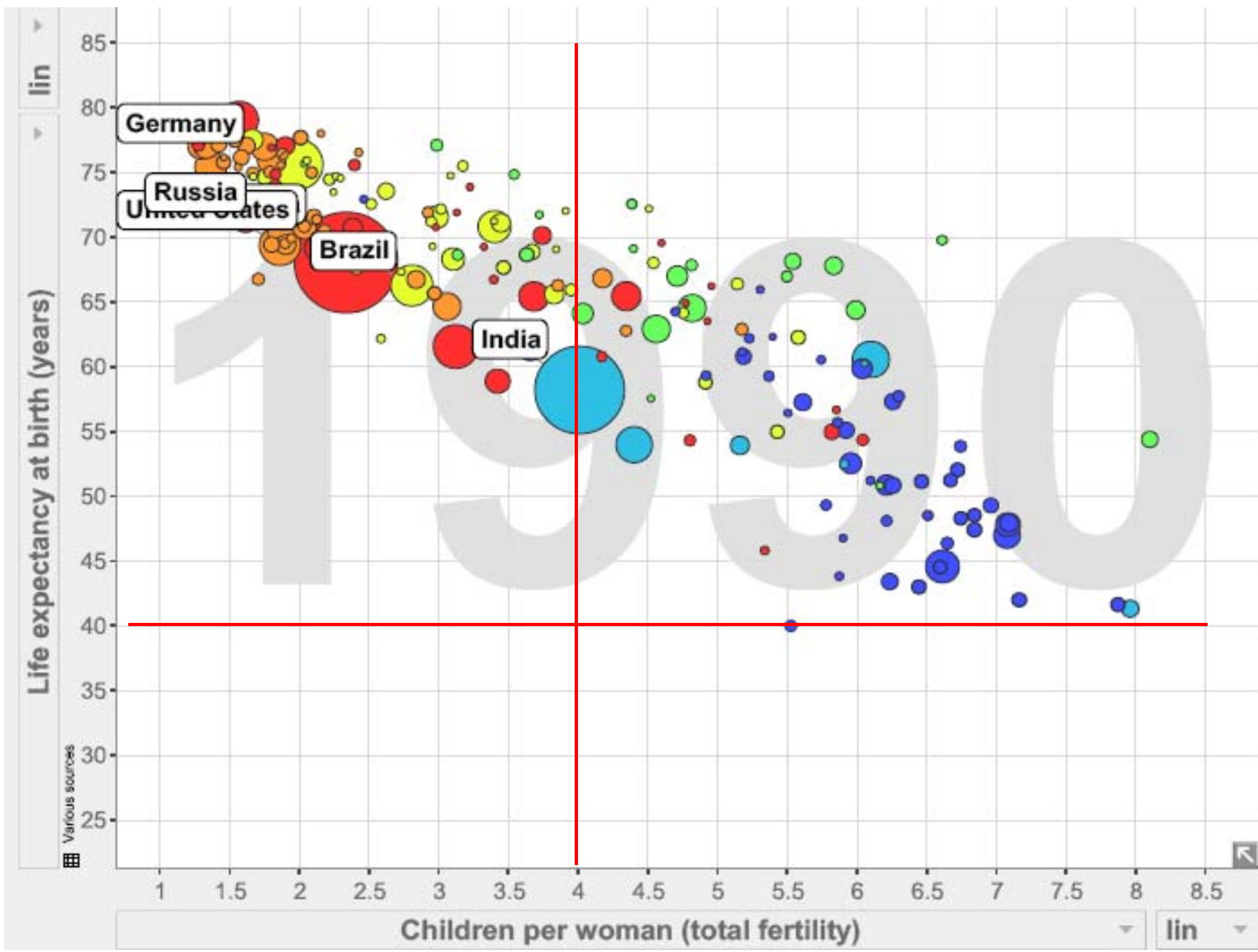

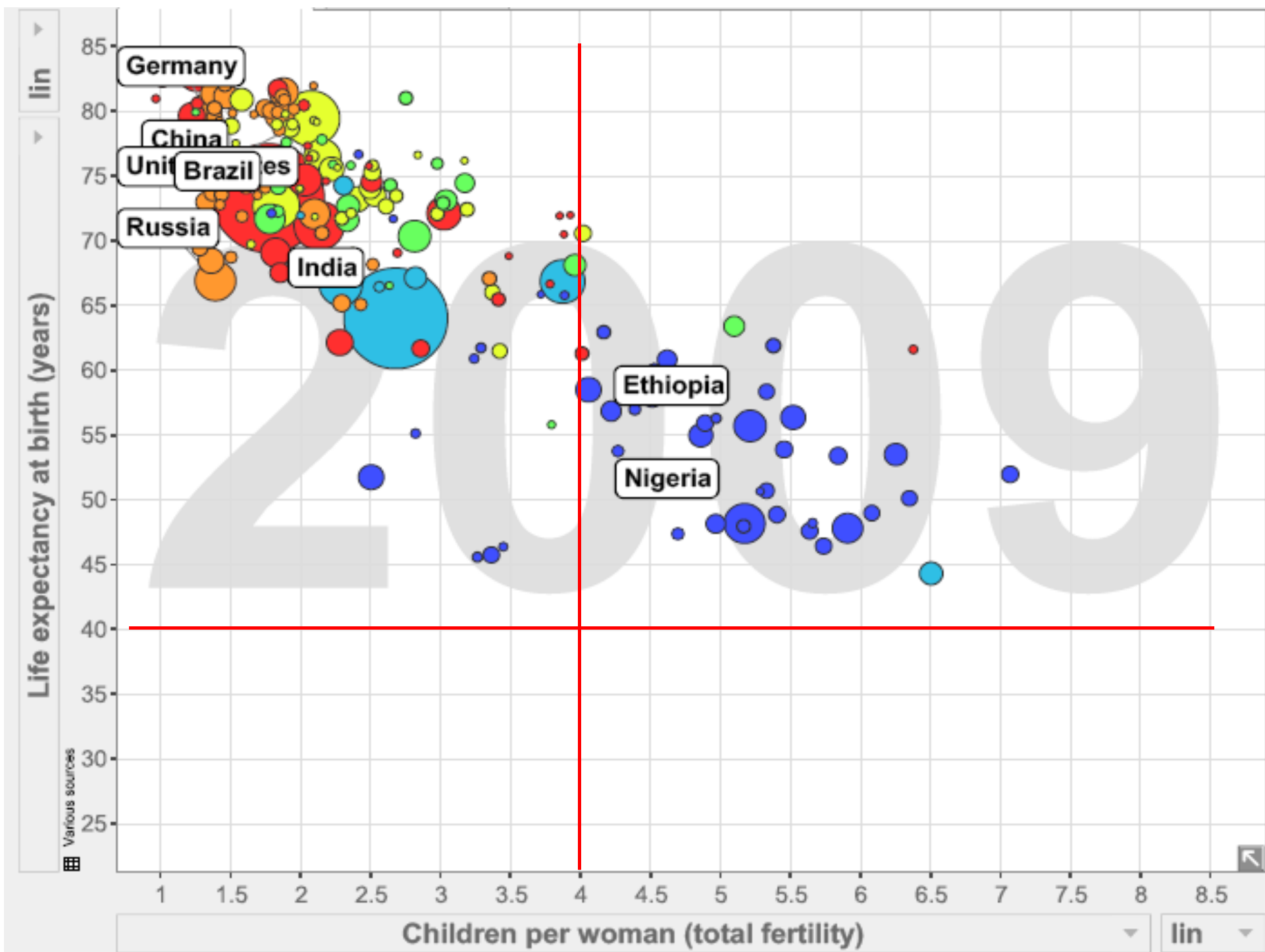

$1/4$

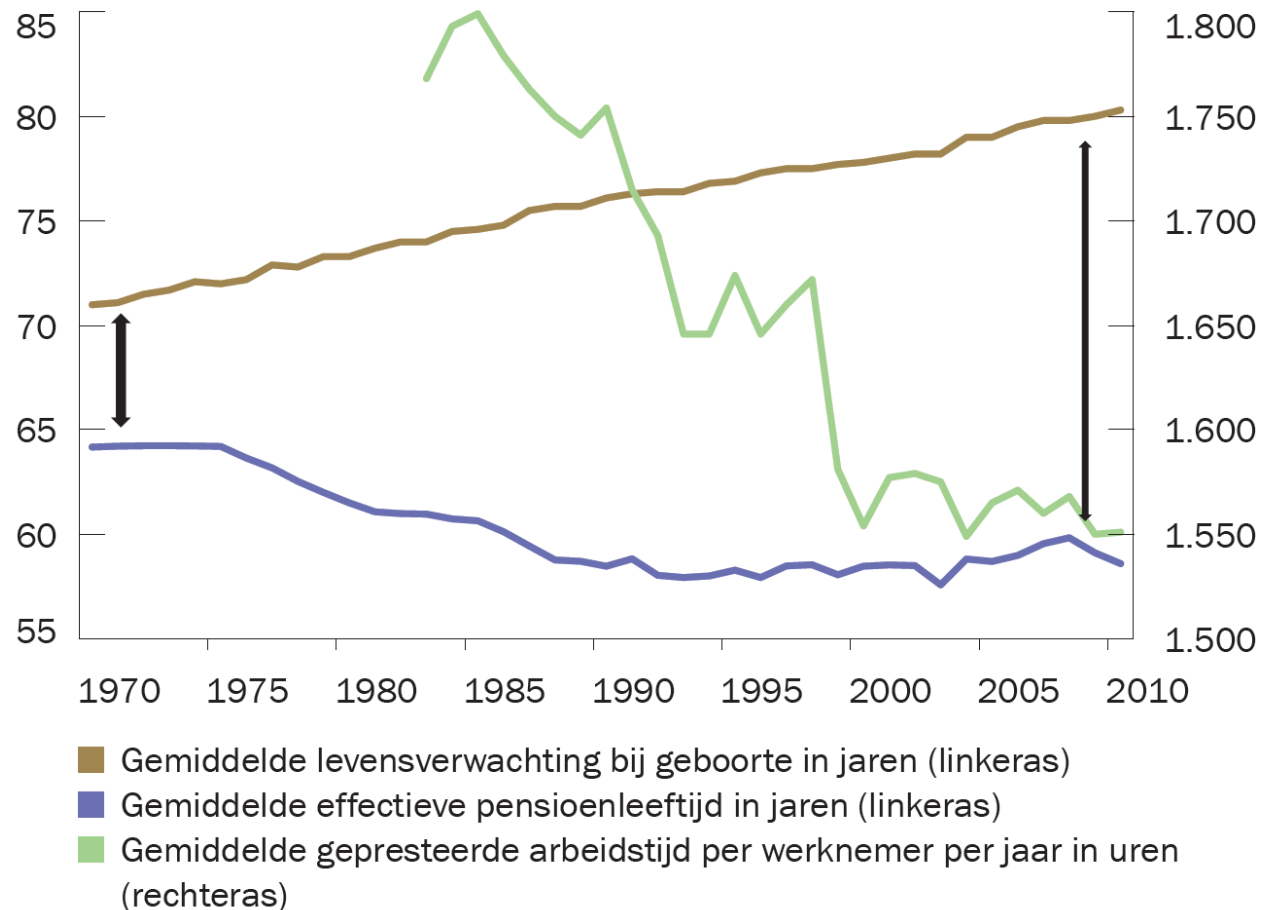
$1/5$

$1/2$

We worden alsmaar ouder

- Doch werken niet langer of meer

PENSIOENLEEF TIJD, LEVENSV ERWACHTING EN ARBEIDSTIJD

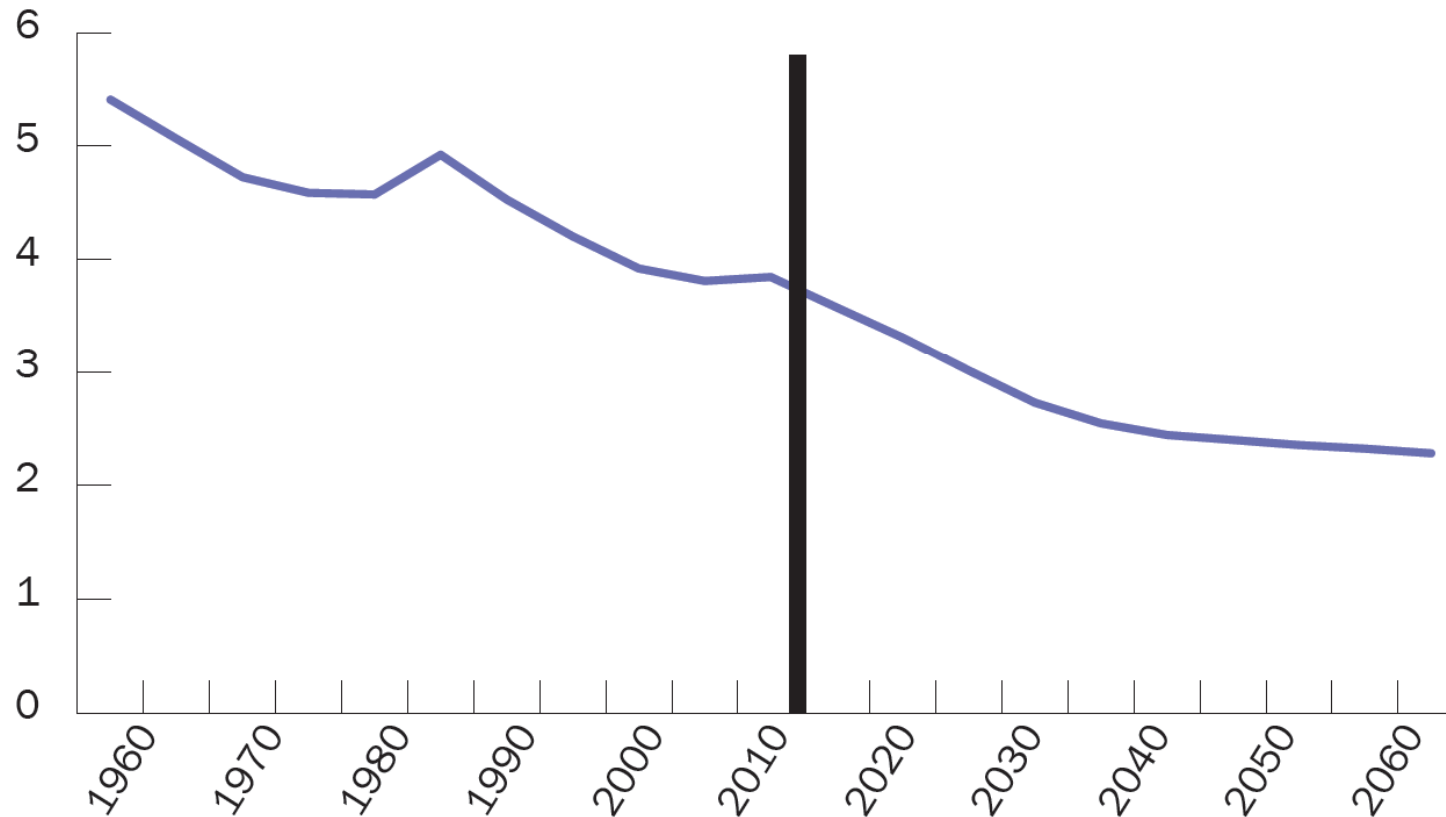

Het Belgische piramidespel

- Pensioensysteem op basis van repartitiestelsel

AANTAL PERSONEN OP BEROEPSLEEFTIJD (15-64 JAAR)
PER OUDERE (>65 JAAR)

Hoeveel gaat dit kosten?

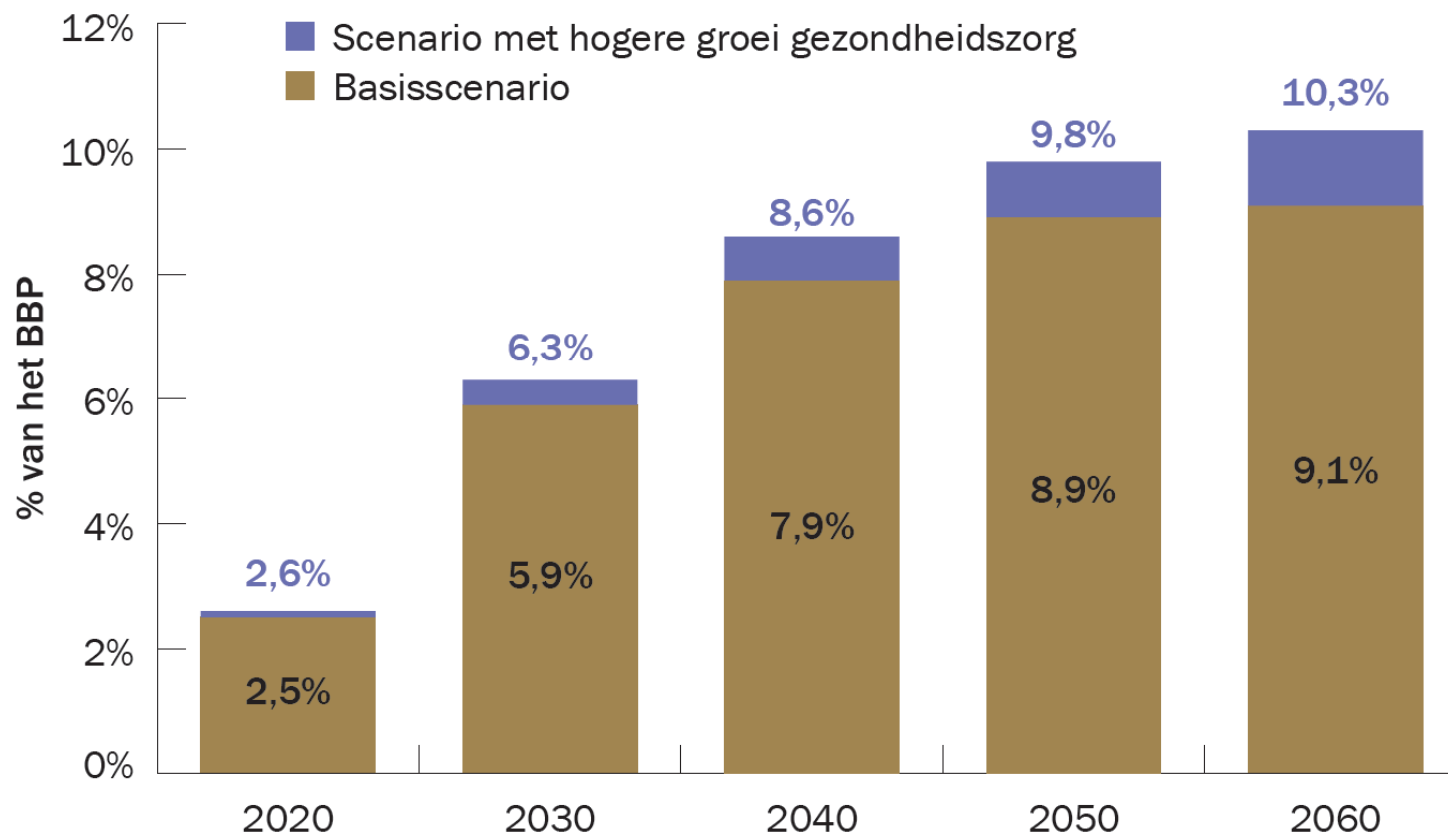
- Ageing Working Group (AWG): van alle ontwikkelde landen staat België er het slechtst voor

Hoeveel gaat dit kosten?

- Ageing Working Group (AWG): budgettaire meerkost van de vergrijzing op jaarbasis 9,1% - 10,3% van het BBP tegen 2060!!

EVOLUTIE VAN VEGRIJZINGSKOST OVER DE TIJD

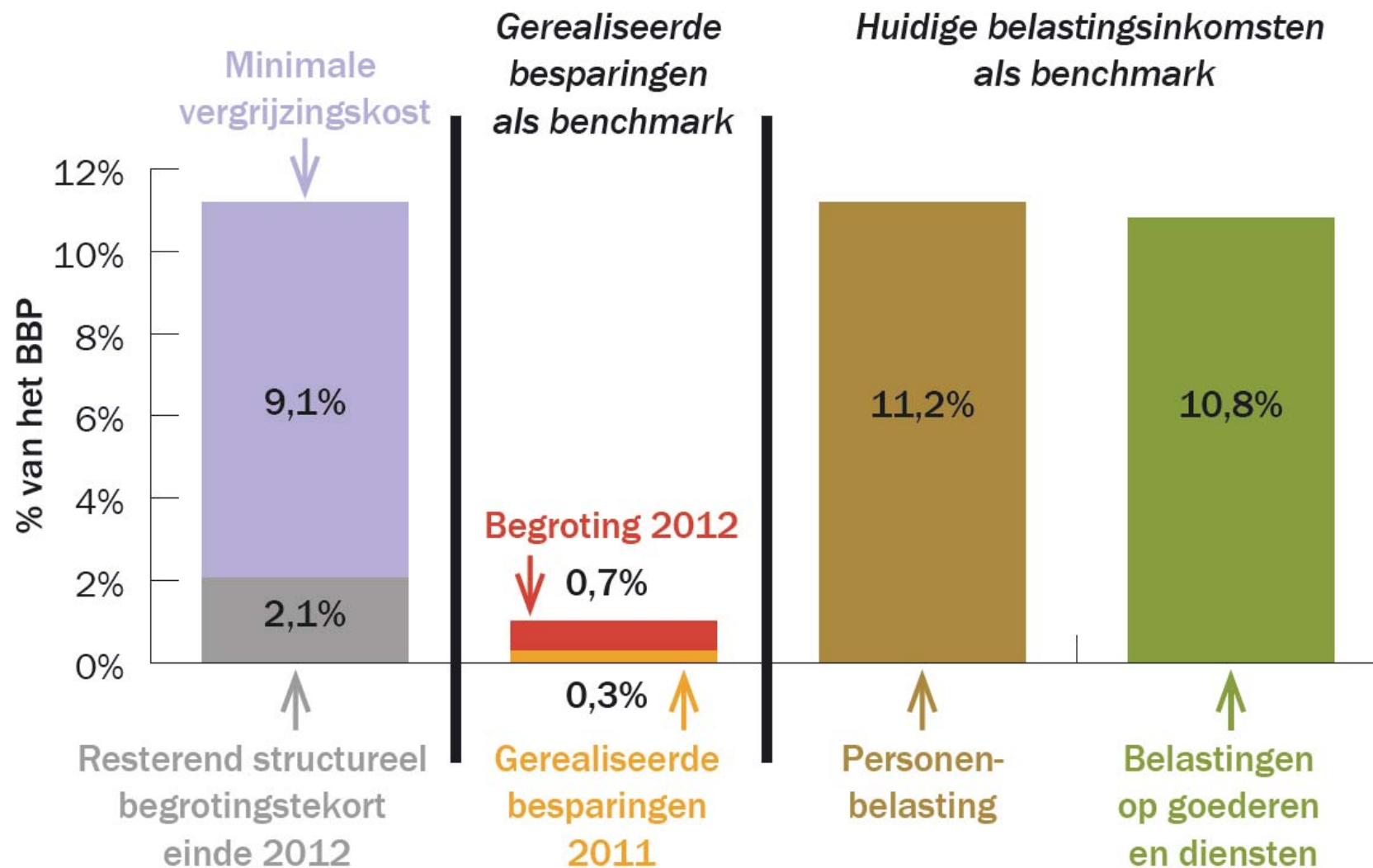
Voorspellingen zijn zelfs optimistisch...

- Ageing Working Group (AWG): budgettaire meerkost van de vergrijzing op jaarbasis 9,1% - 10,3% van het BBP tegen 2060!!
- Deze kosten komen er BOVENOP de effecten van economische groei (waardoor inkomsten van overheid automatisch stijgen)
  - Parameters economische groei worden in toekomst zelfs gunstiger verondersteld dan tijdens decennia vóór crisis...
- Veronderstelling dat prijzen gezondheidszorg niet méér stijgen dan prijzen in rest van economie: enkel volume-effect gerekend
- PS: kost die men in 2002 voor 2030 voorspelde vandaag al bereikt

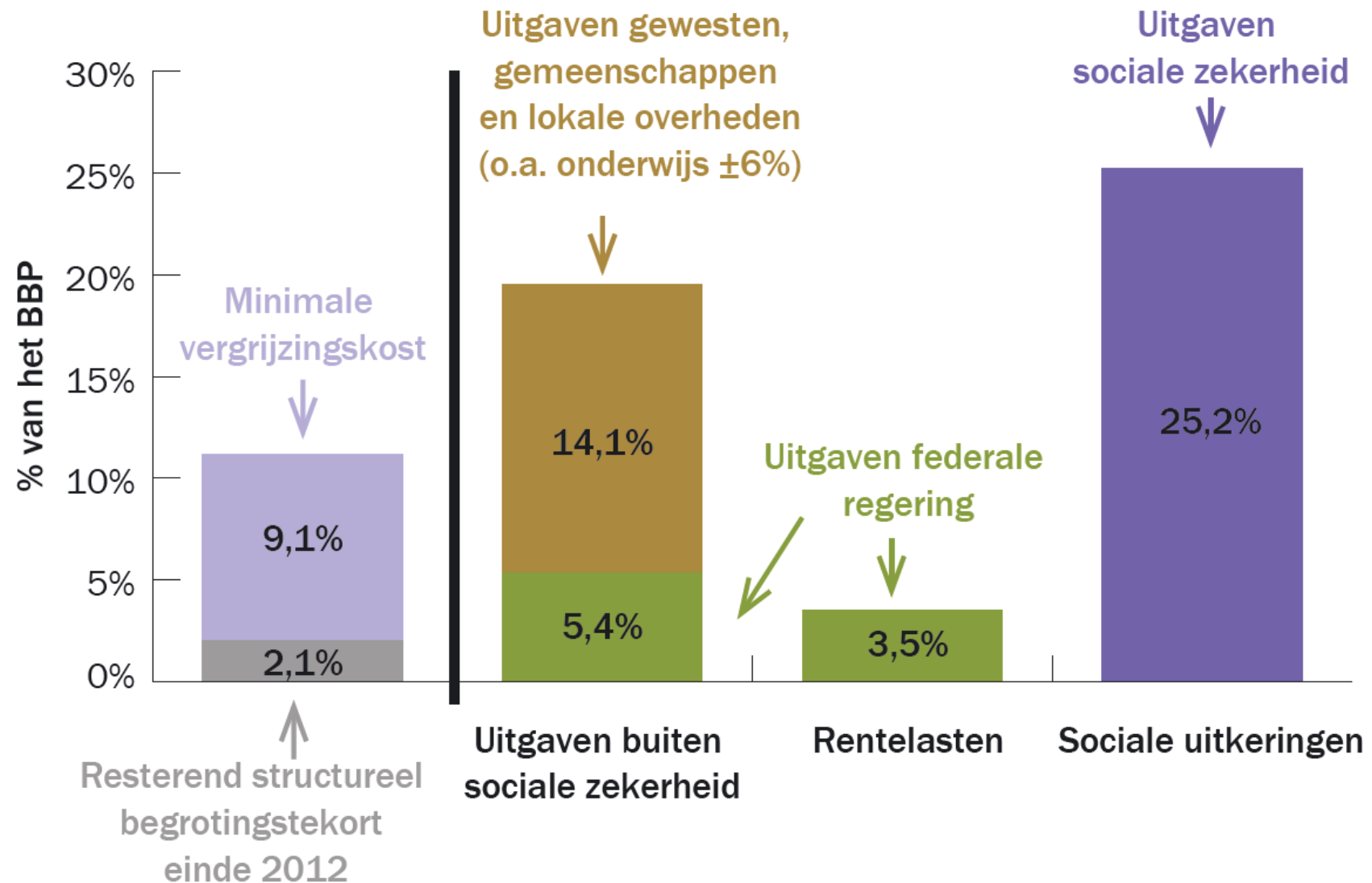
Onaangename rekenkunde

TE REALISEREN STRUCTURELE BESPARINGEN OM VERGRIJZINGSFACTUUR
TE BETALEN

Onaangename rekenkunde

UITGAVEN VAN ALLE OVERHEDEN ALS MOGELIJKE BESPARINGSCATEGORIEËN

Het spaarboekje (zilverfonds) staat in het rood...

- In plaats van een spaarpot van 1200 miljard (320% BBP), een overheidsschuld van 375 miljard (100% BBP)

Redden van de sociale zekerheid

Redden van de sociale zekerheid

---

1. **Maatregelen waardoor vergrijzingskost zelf daalt (uitgaven sociale zekerheid)**
  2. **Initiatieven die de economische groei zoveel mogelijk opkrikken**
    - Hogere groei = meer belastinginkomsten zonder iemand pijn te doen
    - Zal vooral van (nog) hogere werkgelegenheidsgraad moeten komen
  3. **Geld vrijmaken op begroting voor resterende vergrijzingskost**
- Het is een “en-en-en” verhaal om sociale zekerheid zoveel mogelijk in stand te houden!!!**

Slim saneren

- **Hoe meer ruimte er op de begroting vrijgemaakt wordt, hoe minder er in de sociale zekerheid moet bespaard worden**
- **Onderzoek: terugschroeven overheidsuitgaven beste manier om overheidsfinanciën op duurzame wijze gezond te maken**
  - **Belastingverhogingen gunstiger effect op korte termijn, doch teveel neveneffecten op lange termijn**
  - **Paradox: vergrijzingskost vnl. federaal, en laaghangend fruit regionaal**
- **Vooraf niet saneren in overheidsinvesteringen!**
  - **Zou zelfs moeten toenemen: positieve terugverdieneffecten via groei**
- **Extra ruimte kan gecreëerd worden via versnelde schuldafbouw**
  - **Wacht niet te lang met nemen van maatregelen**

Hervormen van belastingen

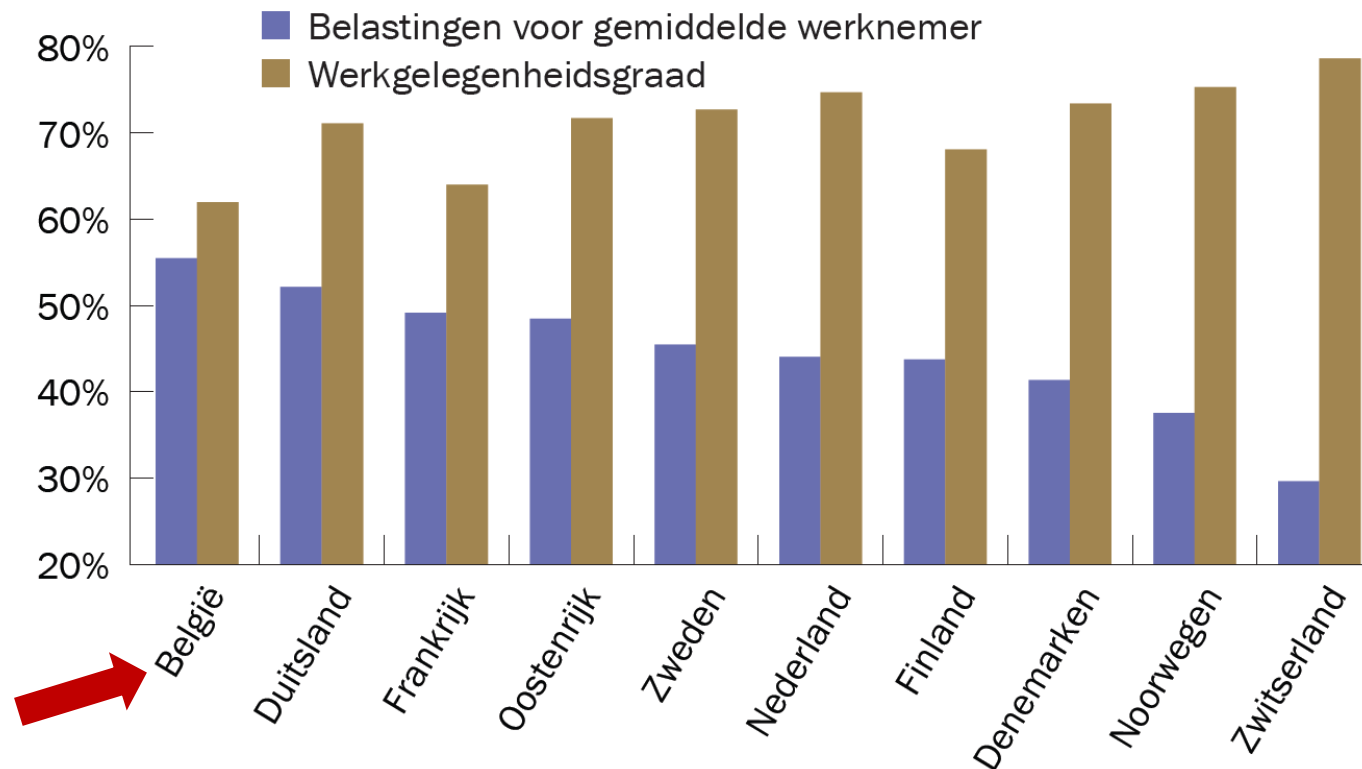
- Werkgelegenheidsgraad bij de laagste van ontwikkelde landen

Hervormen van belastingen

- Werkgelegenheidsgraad bij de laagste van ontwikkelde landen
  - Vooral te wijten aan hoge lasten op arbeid (vicious circle)

BELASTINGEN OP ARBEID EN WERKGELEGENHEIDSGRAAD
IN GELIJKAARDIGE LANDEN

Hervormen van belastingen

- 1% meer mensen aan het werk = daling vergrijzingskost 0,75%
  - Dubbel effect: daling overheidsuitgaven (uitkeringen en pensioenen) en vooral stijging van inkomsten (meer economische activiteit)
- Verlaging van lasten op arbeid een must
  - Vooral kwetsbare categorieën: ouderen, jongeren, laaggeschoolden
  - Belastingen werknemers: werkloosheidsval en aanbodeffect (nettoloon vs uitkering/pensioen)
  - Belastingen werkgevers: vraageffect (loonkosten vs productiviteit)

Hervormen van belastingen

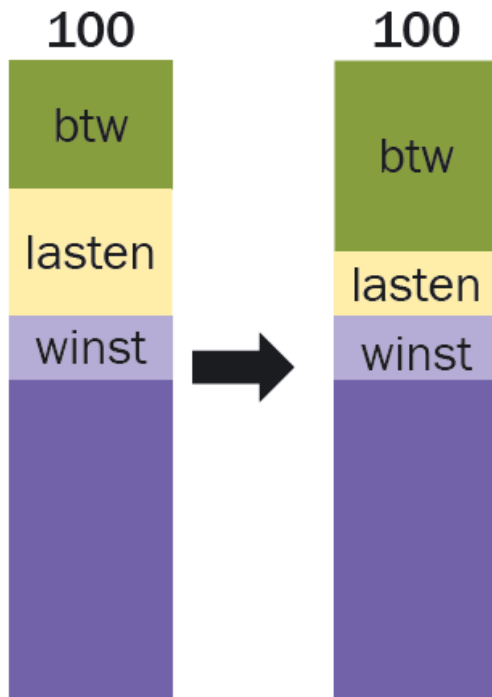

- **There is no alternative: ook nieuwe inkomsten zoeken**
  - Vermogens-, kapitaal- en milieubelastingen worden belangrijk, maar volume aan inkomsten mag niet overschat worden
  - Zal vooral van BTW moeten komen: belasting op het eindproduct die het minst “verstorend” werkt
  - Optimale combinatie met minste bijwerkingen: daling van werkgeversbijdragen sociale zekerheid gecompenseerd met verhoging van btw

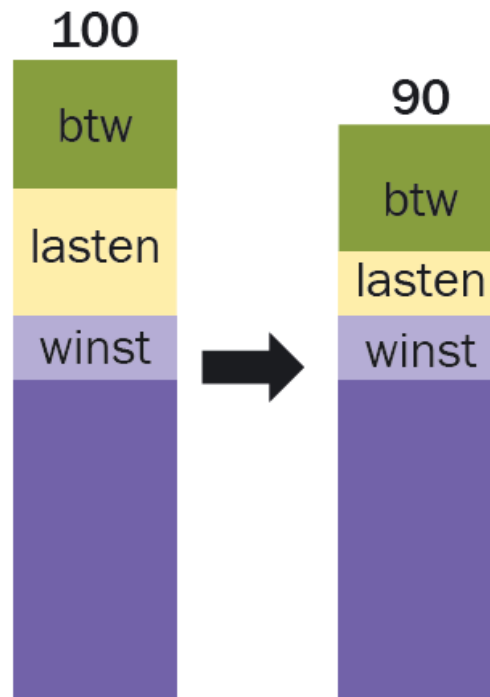
Hervormen van belastingen

VERSCHUIVING VAN WERKGEVERSBIJDRAGEN OP ARBEID NAAR BTW

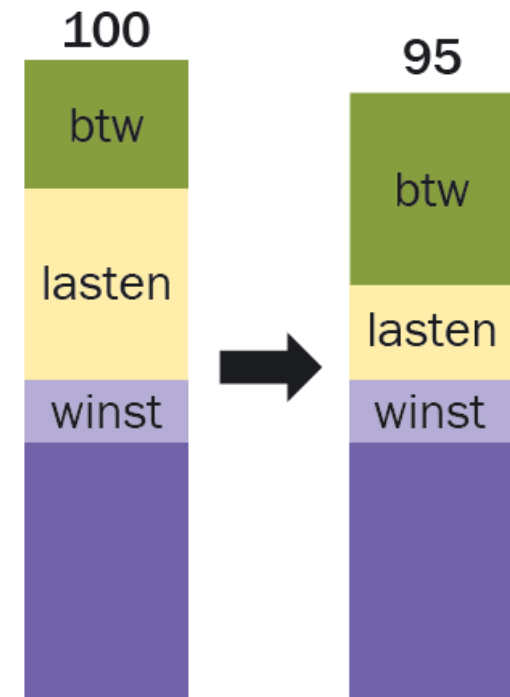
Prijs gemiddeld goed

Prijs exportgoederen

Prijs arbeidsintensief product

Merk op dat btw voor export in het land van consumptie moet betaald worden

Pensioenen

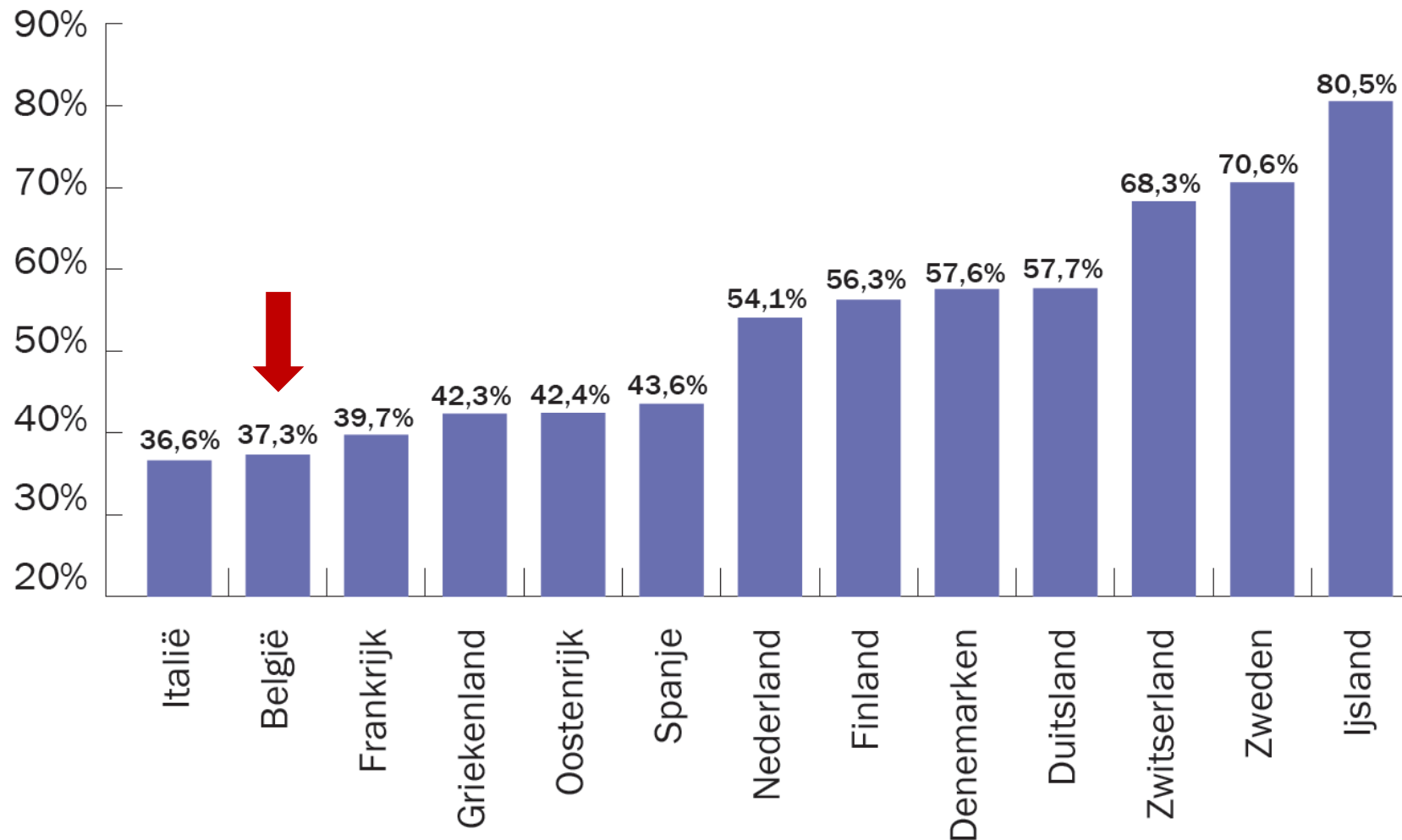
- Hier ligt meeste ruimte om vergrijzingsfactuur te verlagen
  - Opnieuw zes-punten-match voor de begroting
- Langere loopbanen een must
  - Optrekken leeftijd vervroegd pensioen naar 62 jaar doet vergrijzingskost met slechts 0,4% dalen

Pensioenen: probleem van oudere werklozen

- Werkgelegenheid België vooral zeer zwak in categorie 55-64 jaar

Pensioenen: wettelijke pensioenleeftijd

- Ook wettelijke pensioenleeftijd moet onverwijld omhoog
  - Of een equivalente verhoging van lengte loopbaan
  - Sinds 1925 is officiële pensioenleeftijd 65 jaar: levensverwachting was toen 58 jaar, terwijl deze ondertussen al 80 jaar is
  - Optrekken naar bijvoorbeeld 67 jaar, en nadien aanpassen aan levensverwachting
    - Pensioenleeftijd Italië zal bijvoorbeeld 70 jaar zijn tegen 2060, in Denemarken zelfs 72,5 jaar

Pensioenen: meer ouderen aan het werk

- **Verantwoordelijkheid bij overheid, bedrijven en ouderen**
- **Aanbod ouderen op arbeidsmarkt optrekken via bv. financiële prikkels**
  - **Bonus-malus systeem is een goed idee**
  - **We moeten af van koppeling lonen aan anciënniteit**
- **Belangrijke rol voor ondernemingen: behouden en motivatie ouderen**
  - **Bij hogere pensioenleeftijd loont het terug om te investeren in oudere werknemers (en Belgische werknemers meer algemeen)**
  - **Business process re-engineering met aandacht voor silver skills**
  - **overheid kan sectorspecifieke quota opleggen om lagere lasten op arbeid te genieten: verplicht om na te denken over grijze banen**

Pensioenen: meer ouderen aan het werk

- **Ouderen nemen geen jobs van jongeren af!!!**
  - **Inkomen van extra oudere aan het werk creëert op zijn beurt consumptie die door andere (jongere) moet geproduceerd worden**
  - **Beide gaan hand in hand: landen met hogere werkgelegenheidsgraad bij ouderen, kennen minder jeugdwerkloosheid**
  - **Introductie van vervroegd en brugpensioen in jaren '70 heeft helemaal geen jobs voor jongeren gecreëerd**

De heilige index

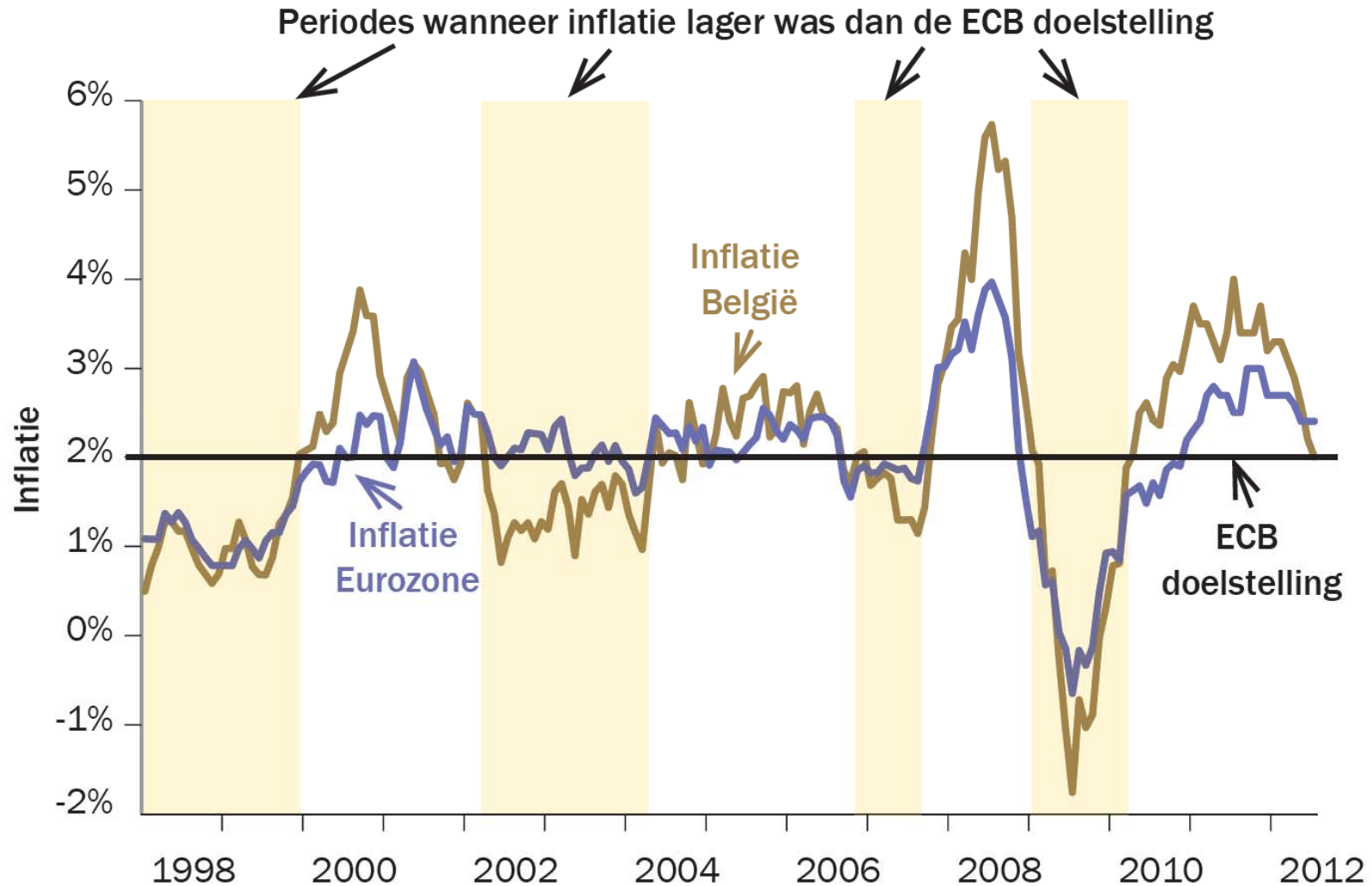
De heilige index

- **Is in essentie een werkgelegenheidsprobleem... waardoor het bijdraagt aan onze lage werkgelegenheidsgraad**
- **De vraag is niet of de lonen wel/niet aangepast worden aan de levensduurte, maar of we dit op het juiste moment doen**
  - **Het antwoord is: NEE !!!**
  - **De timing zit totaal fout, waardoor we jobs (en koopkracht!) verliezen**
- **Tweede-ronde effecten van indexatie lonen: essentie in één grafiek**

De heilige index

LOONINDEXATIE EN INFLATIE IN BELGIË EN DE EUROZONE

De heilige index

- **Koppel de lonen aan de inflatiedoelstelling van de ECB!**
  - Vaste loonstijging 2% per jaar (+ reële stijging bij sociale overleg)
  - ECB realiseert gemiddeld de doelstelling (1,97% sinds start euro), waardoor er behoud van koopkracht én competitiviteit is
  - Tweede-ronde effecten per definitie uitgesloten, waardoor werkgelegenheid zal toenemen
  - Door grote aandeel van lonen in kosten van ondernemingen zal ook inflatie dichtbij 2% uitkomen: meer ruimte voor groeibeleid ECB
  - Zal moeilijker worden voor bepaalde producenten (bv. energiesector) om exuberante prijsstijgingen door te voeren

Wat als... we dit eind 2007 hadden doorgevoerd?

- De lonen zouden met vijf procent minder zijn gestegen
  - De koopkracht daalt met minder dan 5%, want de inflatie zou ook lager zijn (geen tweede ronde-effecten)
  - Kleiner competitiviteitsprobleem (het verschil met onze voornaamste handelspartners is 5 tot 6% sinds 2007)
  - Minder sluitingen en dus minder definitieve uitstoot van oudere werknemers (Minder Ford Genk-gevallen) en meer investeringen
  - Minder banenverlies, meer jobcreatie (het gaat om vele tienduizenden jobs) en meer groei (1,5% extra groei)

Meer weten?

DE PERFECTE STORM

Hoe de economische crisis de wereld overviel en vooral: hoe we eruit

SOCIALE MEDIA

Facebook: Koen

Twitter: @GertPeersman

COLUMNS

De Standaard (Gert), De Morgen (Koen),
De Tijd (Koen)

